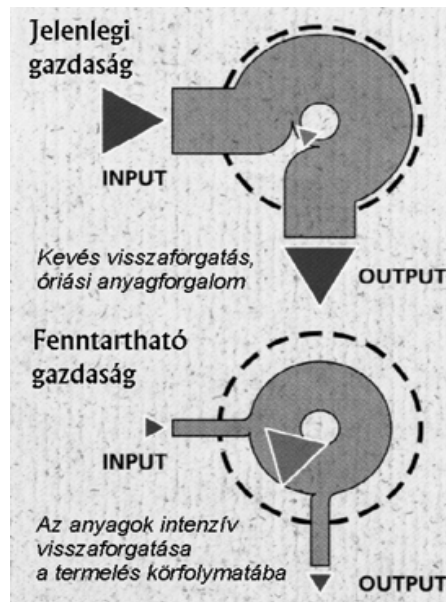


## Budapest XV. kerületének potenciális lehetőségei egy fenntarthatóbb működésre

A fenntarthatóság tárgykörén belül kiemelten nehéz és összetett feladat városok, városrészek, városiasodott területek fenntarthatóságát vizsgálni, hiszen jellegükből adódóan tudható - minden mélyebb vizsgálat lefolytatása nélkül is -, hogy a város, mint „ökoszisztéma” minden tekintetben fenntarthatatlan formában „működik”. Az urbán-ökoszisztéma (Vida, 2001) áll a legtávolabb a természetes rendszerektől. Az ott élő ember, anyag- és energiaigényeit a városon kívülről szerzi be (többszörös közvetítői hálózaton keresztül) és a felhasználásra nem került anyagokkal, energiákkal is szennyezés formájában valamiféleképpen a környezetét terheli. Ennek megfelelően a városi ember ökológiai lábnyoma (Wackernagel-Rees, 1996) esetenként sokszorosa lehet egy rurális térségben élő hagyományosan gazdálkodó emberének. Egy 1997-es felmérés szerint, egy átlagos európai város fenntartható működtetéséhez területének 500-1000-szeresére lenne szükség (Vida, 2001).

Mindennek fényében tehát fenntartható várossról, városrészről beszélni minden bizonnyal naivitás lenne, ám ahogy az az 5. fejezetben foglaltakból kiderül óriási lehetőségek rejlenek az anyag és energiafelhasználás racionalizálásán keresztül egy város környezetterhelésének mérséklésére és ezzel, ökológiai lábnyomának kisebbítésére. Ezen potenciálok kiaknázására megvan a reális lehetősége Budapest XV. kerületének is.



24. ábra: Az anyag- és energiaáramok (input-output) mértékének alakulása a jelenlegi, pazarló és egy fenntartható gazdaságban (Ertsey, 2003)

Alapadatok, állapotfelmérés:

A XV. kerület majd 27 km<sup>2</sup>-en terül el Budapest észak-keleti részén, peremkerületként szoros kapcsolattal az agglomeráció felé. Megközelítőleg 84 ezer lakosa majd 35 ezer lakásban él. A 3100 fő/ km<sup>2</sup> feletti népsűrűség, valamint a 2,4 fő/lakás laksűrűség, tükrözi a budapesti (népsűrűség) és országos átlagnak (laksűrűség) megfelelő adatokat.

Tősgyökeres rákospalotaiként állíthatom, hogy a kerület abszolút és relatív földrajzi helyzetéből, várostörténeti folyamatainak alakulásából adódó meghatározó tényezők legalább annyi hátrányt jelentenek, mint amekkora előnnyel járnak a terület fejlődésére nézve. Ám ami a legérdekesebb, hogy sok olyan, a kerületet alapvetően meghatározó tényező van, melynek megítélése nem egyértelműen pozitív, vagy negatív. Ez az állapot azt eredményezi, hogy ezek a tényezők, területfejlesztési, környezetpolitikai szempontból is potenciálisan kiaknázható lehetőségeket rejtnek magukban. Ezen lehetőségek részletesebb áttekintése, elemzése nyújt majd némi támpontot a fenntarthatósági-potenciálértékeléshez.

Mindenekelőtt azonban áttekinténém a környezeti fenntarthatóság szempontjából, leginkább hátrányos, de mindenképpen jelentős hatótényezőket, melyek érdemben befolyásolják a kerület környezeti állapotát és az itt élők életminőségét, (fogyasztási szokásait)

A következőkben azokat, a kerületet jellemző sajátosságokat, hatótényezőket venném sorra, melyeknek egy pozitív megközelítésben történő értékelése, potenciális lehetőségként erősíthetnék a városrész fenntarthatóbbá alakításának folyamatát.

1. Lakás- és épületállomány, mint energiahatékonysági potenciál:

A kerület az 1970-es évek eleji házgyári lakásépítési hullám egyik célterülete volt. Újpalotán létesült Budapest nagy lakótelepeinek egyike, gyorsan kielégítvén ezzel családok ezreinek lakásigényét. Az akkori mennyiség-elv vezérelte lakáspolitikája még nem kezelte prioritásként sem az élet-, sem a környezetminőség szempontjait. Ennek eredményeként a kerületben található mintegy 35 ezer lakás csaknem felét kitevő ún. panellakások (ahogy az országban máshol is) 30-35 év elteltével elégtelen életminőséget nyújtó, energiapazarló szigetekként jelennek meg, melyek a környezeti problémák mellett sokszor életterei a legkülönbözőbb szociális problémákkal küzdő társadalmi csoportoknak.

Ám amellet, hogy ez tömeges terhet jelent a kerületnek, egyben potenciális lehetőség is arra, hogy a panelépületek és környezetük megújításával, környezettudatos felújításával nagyszámban és jelentős mértékben orvosoljon társadalmi és környezeti problémát egyaránt. Erre nagy szükség is van, hisz az energiapazarló, többségében távfűtött panellakások (lásd, 5.

fejezet) egyrészt óriási lakásfenntartási költséget jelentenek az ott élők számára, másrészt igen jelentős környezeti terhet rónak mindannyiunkra.

Egy a kerületben jelenleg is folyó komplex panelrekonstrukciós beruházás is rámutat arra, hogy a kétharmad részben állami és önkormányzati finanszírozási konstrukcióban végrehajtott panelfelújítás, a lakók legtöbb esetben igen szűkös anyagi lehetőségeit is figyelembe véve, mérsékelt költséggel, milyen jelentős energia-megtakarítási eredményekkel szolgálhat. Számszerűsítve:

Egy házközponti fűtésű (tehát nem távfűtött, saját kazánnal szerelt) 120 lakásos (átlagos lakásméret: 58m<sup>2</sup>) társasház komplex (nyílászárócsere, homlokzat-, tető- és pincefödém szigetelés, valamint új statikus és dinamikus strangszabályzó szelepek és termosztatikus radiátorszelepek beszerelése révén megalkotott fűtéskorszerűsítés) rehabilitációja előzetes számítások szerint, legalább 25%-os energiamegtakarítást eredményez majd. (Ennél jóval nagyobb arány is realizálható, lásd, SOLANOVA) A 2007. évi energiaárakon számított megközelítőleg 20 millió Ft-os fűtési és melegvíz-előállítási költség minimum 15 millió Ft-ra mérsékelődik. Ez lakásonként és havonta, arányaiban ugyanezt a mértékű megtakarítást jelenti. Mindez hozzávetőlegesen 3-400 ezer forintos költséget jelent minden lakástulajdonos számára, melyre 60 havi kedvezményes részletfizetési kondíció vehető igénybe.

A panelépületek építési technológiájából eredő, gyakran hangoztatott hátrány, miszerint tömegesek és uniformizáltak, a rehabilitációjukat tekintve kifejezetten előnyös, hisz a relatív szigetelendő felületméret kicsi és a szabványosított megoldások miatt, mind az ablakcsere, mind a fűtéskorszerűsítés viszonylag gyorsan elvégezhető. A használati melegvíz-előállítás megsegítésére alkalmazható napkollektorok, valamint a takarékos vízhasználat kialakítása szempontjából fontos esővízgyűjtő és hasznosító megoldások (pl. wc-öblítés vízigényének részbeni biztosítására) rendszerbeiktatásával tovább racionalizálható a lakóközösségek anyag és energiaellátása. Mindezen ésszerűsítésekkel az autonómítás egy jelentősen magasabb lépcsőfokára kerülhet egy társasház.

A fenti megoldásokhoz hasonló eljárásokkal a XV. kerület mintegy 17 000 lakása lenne környezettudatosan megújítható, a korábbi energiaigény legalább negyedének megtakarításával.

A kerület lakásállományának másik nagy hányadát képviselő, (az 5. fejezet szerint 1992 előtt épült) családi házak egy másik megközelítésben azért jelentenek óriási energiahatékonysági-potenciált, mert jellegüknél fogva rajtuk többféle (akár kombinált) rekonstrukciós beavatkozás illetve, alternatív energiaellátási megoldás is elvégezhető lenne (Pl. biomassza tüzelésre való átállás). A környezetükkel relatív nagyobb felületen érintkező

családi házak egy lakásra jutó jelentősebb hővesztesége miatt (tömbházakhoz viszonyított) az utólagos szigetelésnek szintén óriási mértékű hőháztartás-javító szerepe lehet.

Természetesen, mint minden korszerűsítés, így a környezettudatos lakásfelújítások is jelentős forrásigényűek és ha valahol, akkor egy nagy lakóteleppel rendelkező kerületben biztosan fokozottan költségérzékenyek (sok esetben rossz szociális helyzet) a fogyasztók, ám ha a klímavédelem egyre inkább teret nyer a politikában, akkor nincs más alternatíva, mint államilag, önkormányzati szinten kiemelten támogatni ezeket a beruházásokat.

## 2. Peremkerületi fekvés, mint relatív helyzeti energia:

A fenntarthatóság illetve a részleges autonómia szempontjából kifejezetten értékesnek, előnyösnek mondható helyzetét a kerület jelenleg szinte egyáltalán nem használja ki, pedig a gazdaság, jelentős mértékű lokalizációja volna megoldható, egyfajta mezőgazdasági ellátókörszét kialakításával. A kerület határain túl, észak-keleti irányban még mindig jelentős méretű, mezőgazdaságilag jól hasznosítható területek találhatóak. Így van ez akkor is, ha a korábban már káros elemként minősített bevásárlóközpontok már jelentős területeket kihalásítottak az értékes mezőgazdasági földterületekből. Jellemzően ugyanis egykori gabonaföldekre és telepített gyümölcsösök helyére húzták fel ezeket a gigantikus könnyűszerkezetes épületeket.

## 3. Helyi piacok, mint a lokális kereskedelem színterei:

Üde színpályái a kerületnek, azok a máig működő kis piacok, ahol nemritkán még a környékbéli településeken működő kis kertgazdaságok termelőitől vásárolhatnak a kerületben élők. És teszik ezt előszeretettel még akkor is, ha a betelepült szupermarketek és bevásárlóközpontokban működő élelmiszer-áruházak jóval kevesebért (nyomott áron) adják ugyanazt a fajta terméket. A vásárlók tudják ugyanis, hogy a piacon a termelőtől vásárolt „házi” zöldség, gyümölcs jóval ízletesebb, garantált minőségű áru, és ami fontos nem utazik adott esetben akár több ezer kilométert!

A kerületet övező egykori mezőgazdasági területek és a helyi piacok revitalizálásával nagyot léphetnének előre a gazdaság lokalizációja és ezáltal, egy magasabb szintű autonómia és fenntarthatóság felé a kerületben is.

#### 4. Fenntartható közlekedés:

A városrész igen jelentős, a kerület lakosai által máig nem kellő mértékben kihasznált közlekedési potenciálját a kerület nyugati határán végigfutó (IV. kerülettől elválasztó) vasútvonal jelenti. Az egyébként jelentős ingázó forgalmat bonyolító 70. és 71. számú vasútvonalon közlekedő elővárosi vonatok (Vác-Szob illetve, Versegyház-Vác viszonylatokban) a kerület lakosai számára is biztosíthatnák (biztosítják is) a belvárosba való bejutás gyors, biztonságos és környezetbarát megoldását. 3 vasúti megálló is rendelkezésre áll a helyi lakosok számára, a még közös szobi-veresegyházi vonalon; Rákospalota-Újpest és Istvántelek vasúti megállók, míg a veresegyház-váci vonalon Rákospalota-Kertváros vasúti megálló. Az otthonoktól a vasúti megállókhoz való eljutást elősegítendő, a megállók közvetlen szomszédságában zárt kerékpártárolók telepítésére is lenne lehetőség. De tömegközlekedéssel (25-ös, 125-ös buszjáratokkal) jelenleg is biztosított az elérhetőségük.